

BOLALARNI MILLIY QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISH ASOSIDA TARBIYALASH

Kayıpnazarova Zaxiyra Turdimuratovna

Qaraqalpaqstan Respublikası Qanlıko'1

Tumani 7-sonlı maktab psixologi

Annotatsiya: Maqolada bolalarni milliy qadriyatlar asosida asosida tarbiyalash, o'zligini anglsh, mas'uliyat hissini sezinish haqidada aytilgan.

Kalit so'zlar: milliy qadriyatlarni shakllantirish, o'zlikni anglash, milliy tafakkur, jamiyatning o'rni.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlarni shakllantirish jarayonida zamonaviy yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Ta'lim va tarbiyaning doimiy rivojlanishi zamonaviy pedagogik yondashuvlar va texnologiyalarni qo'llashni talab etadi. Bugungi kunda bolalarga milliy qadriyatlarni etkazish jarayonida innovatsion metodlar va zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish orqali bolalarning qiziqishlari, ehtiyojlari va psixologik xususiyatlari inobatga olinmoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik rivojlanishiga mos ravishda, ularga milliy qadriyatlarni singdirish jarayonida zamonaviy ta'lim metodlari, multimediya vositalari, interaktiv o'yinlar va boshqa ta'lim texnologiyalaridan foydalanish yanada samarali hisoblanadi. Shu bilan birga, zamonaviy yondashuvlar yordamida bolalarning milliy qadriyatlarga bo'lgan qiziqishlarini uyg'otish va bu qadriyatlarni o'zlashtirish jarayonini tezlashtirish mumkin.

Mustaqillik tufayli yurtimizda yuksak ma'naviy fazilatlar, demokratik qadriyatlar mustahkamlanmoqda. Eng muhimi, xalqimiz keng ko'lamli o'zgarishlar tufayli o'zligini anglab, mamlakat kelajagiga bo'lgan ishonchi ortib bormoqda. Shaxsda ma'lum bir millatga daxldorlik hissining paydo bo'lishi unda mas'uliyat hissini shakllantirishga sabab bo'ladi. Mas'uliyatni his etish birinchi navbatda davlat va umummilliy manfaatlarni uz manfaatlardan ustun kuyish bilan belgilanadi. Milliy iftixor, vatanparvarlik, o'zlikni anglash tufulari davlatga xavf tug'diradigan har qanday tahdid va tajovuzlarni engishning asosiy manbaidir. Shuning uchun vatan xavfsizligi va barqarorligini ta'minlashda, uning kuch-qudratini oshirishda inson omiliga ko'proq e'tibor qilish, individual-psixologik xususiyatlarini o'rganish nihoyatda zarur.

Milliy qadriyatlarni shakllantirish jarayonining psixologik muammosi bolaning rivojlanishidagi bir qancha omillarni o'z ichiga oladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlarni shakllantirishda bola dunyoqarashi va shaxsiy rivojlanishi, uning o'zi va atrof-muhit bilan munosabatlari bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu yoshda bola tevarak-atrofdagi hodisalar va insonlar bilan tanishib, ularni qabul qilish jarayonini boshlaydi. Bu jarayonda milliy qadriyatlar bolaning o'ziga xos shaxs sifatida shakllanishiga yordam beradi. Bolaning milliy qadriyatlar bilan tanishishi va ularni qabul qilishi ota-onalar, o'qituvchilar va jamiyat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi kerak.

Ota-onalarning tarbiyadagi roli juda katta, chunki bolalar avvalambor oilada milliy an'analar bilan tanishadilar. Oilada shakllangan qadriyatlar bolaning kelajakdagi shaxsiy rivojlanishida asosiy omil hisoblanadi. Maktabgacha yoshdagi ta'lim muassasalari ham bolalar tarbiyasida milliy qadriyatlarni singdirish jarayonini muvofiqlashtirishi zarur. Bunday tarbiya jarayonida bolalar an'anaviy urf-odatlar, xalq ertaklari, xalq o'yinlari va milliy bayramlar orqali milliy qadriyatlarni o'zlashtiradilar. Shu bilan birga, milliy qadriyatlarni o'zlashtirish bolalarning ijtimoiy moslashuvchanligini ham rivojlantiradi. Ular o'z milliy an'analari va madaniyatini bilgan holda, jamiyatda o'zlarini erkin va ishonchli

his qiladilar. Maktabgacha yoshda milliy qadriyatlarni shakllantirish jarayonida bolalar jamiyatda qanday rol o'ynashlarini tushunib, ularga moslashish qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Bu jarayon bolaning kelajakdagi shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishi uchun muhim poydevor hisoblanadi.

Inson o'zligini, milliy qadriyatlarini anglash boyicha bir qancha olimlar tadqiqot ishlarini olib borgan. Shulardan A.B.Bagdasarova milliy o'z-o'zini anglash tushunchasini butun olam nigohi nazarida tahlil qiladi: milliy o'z-o'zini anglash o'zida ijtimoiy, siyosiy, ekologik, ta'limiy, estetik, falsafiy, diniy qarashlarni namoyon qiladi va diniy rivojlanishni turli millatlarda aks ettiradi. Shu yusinda milliy tafakkur millatlarning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy, hayotiy jarayonlari bilan birga milliy ta'limini aks ettiradi.

G.Nikishov urg'uni o'zlikni anglashning ma'nosiga qaratadi: o'zlikni anglash har bir insonning alohida ratsional xolda yoki aql orqali emas, uni chuqur anglashda, xissiyotda namoyon bo'ladi va uning rivojlanishiga ko'pgina omillar, intuitsiya va sezgi ta'sir ko'rsatadi.

P.I.Kovalevskiyning fikricha, milliy tafakkur intellektual tabiatga ega. «Milliy o'zlikni anglash, bu idrokning akti xisoblanib, unda shaxs o'zini millatning bir qismi deb hisoblaydi. Bu xayot boshlanishining asosini tushunish va maqsadlarning o'z-aro uyg'unligi ta'siri bo'lib, unga butun xalq va uning alohida a'zolari kirib ketadi»

Psixologik nuqtai nazardan yana bir muhim jihat shundaki, milliy qadriyatlar bolalarda ma'lum bir dunyoqarash va axloqiy qadriyatlarni shakllantiradi. Bu axloqiy qadriyatlar bolaning keyingi hayotida ijtimoiy munosabatlarni to'g'ri qurishiga va jamiyatda to'g'ri yo'l tutishga yordam beradi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim jarayonida milliy qadriyatlarni shakllantirish bolalarning umumiy rivojlanishiga va jamiyatning faol a'zolari bo'lishiga katta hissa qo'shadi. Milliy qadriyatlarni shakllantirishda har bir bolaga individual yondashish va ularning hissiy-ruhiy ehtiyojlarini hisobga olish juda muhimdir.

Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlarni shakllantirish ularning ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun muhimdir. Bolalar milliy qadriyatlarni o'zlashtirib, kelajakda o'z milliy madaniyatini rivojlantirish va uni kelgusi avlodlarga yetkazish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu jarayon bolalarda o'z madaniyati va milliy an'analariga hurmat bilan qarash hissini kuchaytiradi, ularni o'z milliy qadriyatlariga sodiq va milliy ongli shaxslar sifatida shakllantirishga yordam beradi. Umuman olganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlarni shakllantirish psixologik jarayon bo'lib, u bolaning shaxsiy, ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, milliy qadriyatlarni o'rgatish va bolalarni milliy madaniyatga yaqinlashtirish ta'lim va tarbiyaning muhim maqsadlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar:

1. Pedagogika //A.K.Munavvarovning umumiy tahriri ostida. – Toshkent. 2002, B-57.
2. Yusupov E. Inson kamolotining ma'naviy asoslari. – Toshkent. 1998, B-87.